In memoriam Ecsedy Ildikó (1938–2004)

Lakatlan az öreg ház, meghalt a gazda.
Kinek nyílnak a lótuszvirágok?
Hihetetlen végzet, nyomasztó álom:
süthet a nap, fázom, szótlanul állok.
(Li Bai)

Ecsedy Ildikó 1938-ban született Ungváron, a viharos sorsú kárpátaljai városban. Édesapja jogász (majd a szocializmus idején könyvelő), édesanyja polgári iskolai tanárnő volt. A tudományos tevékenységnek a családban nagy hagyományai voltak: anyai nagyapja, Margittai Antal (1880–1939) híres flórakutató, botanikus, tanár volt, akinek 40 ezer lapos herbáriumát ma is őrzi a Magyar Természettudományi Múzeum növénytára. Ecsedy Ildikó öccse, Csaba afrikanista lett.

Ecsedy Ildikó egész életét meghatározta, hogy egyévesen a környéket akkoriban sújtó gyermekbénulás-járvány őt is elérte. Azon kevés gyermek közé tartozott, akik túlélték a betegséget, s egyéves kórházi kezelés után hazatérhetett szüleihez. A titokzatos kór azonban élete derekán visszatért, így utolsó éveit ágyhoz kötve élte le abban a kis óbudai lakásban, amely a magyar orientalisták találkozóhelye, afféle szellemi központ lett. A betegség nem akadályozta meg a tudományos és oktatási tevékenység folytatásában, sőt a nehézségeket éppen arra használta ki, hogy még intenzívebben dolgozhasson. Hihetetlen akaraterejével, munkabírásával, lelkesedésével és jóindulatával, s az egészségeseket megszégyenítő életerejével és életkedvével nemcsak tudósként, hanem emberként is példát mutatott munkatársainak és tanítványainak.

Gyermekkorát szerető családi közösségben, de nehéz körülmények között élte három testvérével együtt. Édesapja hosszú évekre szovjet fogságba, a doni szénbányákba került, édesanyjának a második világháború végén gyermekeivel együtt menekülnie kellett Kárpátaljáról. A könyvek iránti szenvedély s a hatalmas műveltség gyökerei ezekre az évekre nyúlnak vissza: míg a többi gyermek játszott,

az Ecsedy gyerekek olvastak. A családi legendárium szerint tanárnő édesanyjuk a pad alatt titkon olvasó diákoktól három napra elkobozta és hazavitte a könyveket, így a gyerekeknek három napjuk volt elolvasni az elkobzott műveket. A leendő orientalista tehát már gyermekkorában rá volt szorítva, hogy gyorsan falja a könyveket. Egy idő után a diákok szándékosan feltűnően bújták a könyveket az órákon, hogy így segítsenek a szűkös körülmények között élő tanárnő gyermekeinek olvasnivalóhoz jutni…

A család végül sok hányattatás után Budapestre került, ahol Ecsedy Ildikó az általános iskola nagy részét magántanulóként a későbbi Pető Intézet keretében végezte. 1956-ban érettségizett a Veres Pálné Leánygimnáziumban. Ugyanebben az évben jelentkezett az ELTE Bölcsészettudományi Karára, eredetileg magyar és angol szakra, de amikor a felvételiztető bizottság megtudta, hogy a jelentkező magánszorgalomból ekkorra már több keleti nyelvet is elsajátított, az angol helyett a kínai szakra irányították. Így 1956–1961 között az ELTE BTK Kínai és Kelet-ázsiai Tanszékén és a magyar szakon tanult. 1961-ben kínai és belső-ázsiai filológiából „Adalékok a karluk nép történetéhez kínai források alapján" című dolgozatával – *summa cum laude* eredménnyel – doktori vizsgát tett a magyar Kelet-kutatás nagy alakjainál, Ligeti Lajosnál és Németh Gyulánál. 1962 decemberében avatták aranygyűrűvel. Ekkoriban valaki átnézte általános és középiskolai bizonyítványait, egyetemi leckekönyvét, s mint kiderült, több mint másfél évtizedes tanulmányai során kizárólag jeles érdemjegyet szerzett.

1961 szeptemberétől a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Keleti Gyűjteményében dolgozott könyvtárosként. 1970 óta tudományos kutató, előbb a Könyvtár dolgozójaként, majd 1972-től az Orientalisztikai Csoportban, amely 1974 júniusa óta az MTA Nyelvtudományi Intézetének keretében működött. 1973 óta az MTA Nyelvtudományi Intézete Orientalisztikai Osztályának tudományos tanácsadója. 1976-tól az Orientalisztikai Bizottság tagja, a Távol-keleti Munkabizottság elnöke, az *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae* és a *Keletkutatás* szerkesztőbizottsági tagja, a Kőrösi Csoma Kiskönyvtár szerkesztője. 1979 óta a Tőkei Ferenc vezetésével ekkor megalakult MTA Orientalisztikai Munkaközösség tudományos kutatója, majd tudományos tanácsadója. 1974–75-ben előadásokat tartott az ELTE BTK Hahn István professzor vezette Ókortudományi Tanszékén az ókori történelem és filológia tárgykörében, valamint tudományos előadásokat tartott itthon és külföldön.

1987 óta az ELTE BTK Kelet-ázsiai Tanszékén és Belső-ázsiai Tanszékén tanított egészen haláláig. 1990 szeptemberétől az ELTE BTK címzetes egyetemi tanáraként tevékenykedett. 1990–91-ben a Miskolci

Bölcsész Egyesület kínai szakának tudományos irányítója, 1999-től a Tan Kapuja Buddhista Főiskola professzora volt. 2000-től 2003-ig vezette az ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola ekkor megalakult sinológiai doktori programját, s elévülhetetlen érdemeket szerzett abban, hogy hazánkban a sinológia területén is megindulhatott az intézményes doktori képzés.

1979-ben megjelent könyvével (*Nomádok és kereskedők Kína határain*. Budapest, Akadémiai Kiadó) 1980 májusában megkapta a nyelvtudomány kandidátusa címet. A nyelvtudomány doktora fokozatot 1985 novemberében szerezte meg *A kínai állam kezdetei* című dolgozattal, amelynek nyomtatott változata 1987-ben jelent meg (Budapest, Akadémiai Kiadó).

Tagja volt számos magyar és nemzetközi tudományos testületnek, többek között a Kőrösi Csoma Társaságnak, az Ókortudományi Társaságnak, az Irodalomtörténeti Társaságnak és a T'ang Societynek. 1994-től az Academia Europaea tagja. 1995-ben a Harvard Egyetem az ezer legjobb Közép-Ázsia-kutató közé sorolta, 1995-ben az MTA Eötvös József-koszorú díjjal tüntette ki. Az amerikai Életrajzi Lexikon (Raleigh, USA) tagja, első asszonya (1998–99), az angol tudóslexikon (*2000 Outstanding Intellectuals of the 20th Century*. Cambridge) tagja. 2000 októberétől a Tőkei Ferenc Társaság tiszteletbeli elnöke.

Ecsedy Ildikó szakterületeinek, az ókori kínai történelemnek, illetve a kínai–nomád kapcsolatoknak nemzetközileg is kiemelkedő, rendkívül termékeny tudósa volt. Mintegy háromszáz könyve, tanulmánya, cikke és egyéb munkája jelent meg magyar és idegen nyelven. Munkáit lenyűgöző precizitás, szenvedélyes igazságkeresés, csodálatra méltó gondosság jellemzi. Az egyik legnagyobb szakértője volt annak a világnak, amelyet személyesen soha nem láthatott. Tanulmányainak minden sorából kitetszik, hogy nemcsak az adott szakterületet ismerte a lehető legalaposabban, hanem mind a kínai és belső-ázsiai civilizációk, mind az egyetemes emberi kultúra területén páratlan műveltséggel rendelkezett. Egyszer összeszámolta: összesen több mint negyven különböző nyelven dolgozott már elsődleges és másodlagos forrásokkal. Bármilyen témával foglalkozott, alaposan megismerte az eredeti forrásokat, a kérdéskör magyar, nyugati, kínai és japán szakirodalmát, s ezek elemzésével számos alapvető jelentőségű felfedezést tett, különösen a korai kínai állam kialakulása és a Kr. u. I. évezred kínai–„barbár" kapcsolatainak területén.

Ugyanakkor a szigorúan vett tudományos tevékenység mellett nagy gondot fordított az ismeretterjesztésre, a kínai kultúra hazai megismertetésére is. Egyszerre írt nemzetközi szakmai folyóiratokba

és gyereklapokba, dolgozott tudományos és népszerűsítő könyveken. Készített nyers- és műfordításokat, s az utóbbi néhány évtizedben kevés olyan kínai tárgyú munka látott napvilágot, amelynek megjelentetésében – szerkesztőként, lektorként vagy tanácsadóként – ne vett volna részt.

Ecsedy Ildikó tanárként is kiemelkedő egyéniség volt, sinológusok nemzedékei nőttek fel a keze alatt. Az ELTE BTK kínai szakán haláláig tanított, s rengeteg segítséget nyújtott diákjainak az előmenetelben. Ha valaki hozzá fordult, mindig segített, bármilyen témáról volt is szó. Munkatársait, tanítványait mindenben támogatta, anélkül hogy viszonzást várt volna. Nemcsak sinológiai ismereteket, hanem emberséget, segítőkészséget, jóindulatot is tanulhattunk tőle. Egy apró példa gondosságára és odafigyelésére: a halála előtti napon a kórházból még megszervezte, hogy diákjait egy kollégája levizsgáztassa, nehogy a hallgatók az elvégzett kurzus után érdemjegy nélkül maradjanak… Gazdag könyvgyűjteményét az ELTE BTK Orientalisztikai Intézetének könyvtárára hagyta, hogy egy élet munkájával összegyűjtött szakkönyveit és folyóiratait az utódok is forgathassák.

Ecsedy Ildikó öt éve, 2004 februárjában távozott. Örökségét igyekszünk mi, volt tanítványai a lehetőségeink szerint továbbvinni. A Tanárnő mindent megtett, hogy az ehhez szükséges útravalóval – tudományos alázattal, szorgalommal, gondossággal és az emberi kultúra szeretetével – el legyünk látva. Hogy sikerrel járunk-e, csak rajtunk múlik.

A jelen kötetet az ő emlékének ajánljuk.

Salát Gergely

Budapest, 2009 februárja